



IMDi
Integrerings- og
mangfoldsdirektoratet



Erfaringer fra IMDi's arbeid med varsler mot tolker

Utarbeidet av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

2022-2023

Erfaringer fra IMDis arbeid med varsler mot tolker

2022-2023

imdi.no

ISBN: [ISBN nummer]

Utgitt: 03.2024

Forfattere og bidragsyttere:

Signhild Nilsen, Mansor Zalmai, Martin Bakken

Rapporten er utarbeidet i samarbeid med:

Medlemmer av IMDis partssammensatte utvalg for behandling av varsler mot tolker: Cecilia Dinardi, Erlend Malvik Moen, Berit Nordhuus og Ingeborg Skaten.

Innhold

Kapittel	Sidetall
Innledning	4
Varslingsordningen	5
Hensikt med varslingsordningen	6
Hvem kan varsle	6
Hvilke varsler blir vurdert	6
Hvem vurderer varslene	6
IMDis utredning av varsler	7
Behandlingen av varsler i partssammensatt utvalg	7
Reaksjoner overfor tolken	8
Advarsel	9
Utestengelse fra Nasjonalt tolkeregister	9
Midlertidig utestengelse når saken utredes	9
Særlige reaksjoner overfor statsautoriserte tolker	9
Nøkkeltall for 2022 og 2023	10
Nøkkeltall 2022	10
Nøkkeltall 2023	10
Varsler lagt frem for behandling i det partssammensatte utvalget	11
Varsel om brudd på god tolkeskikk: tolken sovnet under oppdrag	11
Varsel om brudd på taushetsplikt og god tolkeskikk: omfordeling av oppdrag (eksempel 1)	13
Varsel om brudd på taushetsplikt og god tolkeskikk: omfordeling av oppdrag (eksempel 2)	15
Varsel om brudd på taushetsplikten: deling av sensitive opplysninger	16
Oppsummering	17

Innledning

” Lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. (tolkeloven) av 1.1.2022 gjelder både offentlige organer og tolker. Lovgivers intensjon med tolkeloven er blant annet å bidra til kvalitetsreform på tolkefeltet ved å stille krav til tolkenes yrkesutøvelse. Loven skal bidra til å sikre at tolker holder en faglig forsvarlig standard, og stiller krav til hvordan tolkeyrket skal utøves i kap.3 om god tolkeskikk, taushetsplikt og habilitet. ”

IMDi er nasjonal fagmyndighet for tolking i offentlig sektor, og en av IMDis kjerneoppgaver er å arbeide for en vellykket implementering og etterlevelse av tolkeloven.

IMDi er tillagt myndighet til å vurdere og reagere på varsler som omhandler statsautoriserte tolker og tolker som er registrert i Nasjonalt tolkeregister.

IMDi er tillagt myndighet til å vurdere og reagere på varsler som omhandler statsautoriserte tolker og tolker som er registrert i Nasjonalt tolkeregister. Varslingsordningen er en viktig del i å sikre at tolker holder en faglig forsvarlig standard. For å sikre tillit og legitimitet til varslingsordningen, har IMDi opprettet et partssammensatt utvalg som vurderer varslene sammen med IMDi. IMDi fatter beslutninger om reaksjoner etter råd fra utvalget.

Denne rapporten beskriver IMDis og det partssammensatte utvalgets behandling av varsler om tolkers brudd på tolkeloven § 14 god tolkeskikk, § taushetsplikt og § 16 habilitet i 2022 og 2023. Første del omhandler tolkelovens bestemmelser om varsling, rutiner for behandling av varsler og hvilke reaksjoner IMDi kan ilegge tolker. Andre del er en oversikt over nøkkeltall for 2022 og 2023. Tredje del beskriver noen av varslene som har vært oppe til behandling hos det partssammensatte utvalget. Rapporten avsluttes med en kort oppsummering av utvalgets bidrag til etablering av praksis på feltet.

Partssammensatt utvalg

I februar 2023 opprettet IMDi, i tråd med lovgivers føringer, et partssammensatt utvalg som skal gi råd til IMDi i vurderinger av varsler, og i bruk av sanksjoner. Fire utvalgsmedlemmer med vara ble utnevnt etter en offentlig nominasjonsprosess på imdi.no.

Utvalgets medlemmer er representanter fra ulike deler av tolkefeltet: tolker, tolkebestillere, utdanningsinstitusjonene og en representant fra den minoritetsspråklige befolkningen i Norge. Sammensetningen skal ivareta tolkenes interesse og yrkesfremtid, samt bidra til å ansvarliggjøre offentlige organer og bransjen. Utvalgsmedlemmene er valgt med en funksjonstid på et år.

Utvalgets arbeid skal bidra til å sikre at tolking i offentlig sektor holder en høy faglig og etisk standard, noe som er avgjørende for å oppnå hensikten med utvalget som er å øke tilliten og legitimiteten til varslingsordningen.

Varslingsordningen

Hensikt med varslingsordningen

§ 19 Varsling om brudd på god tolkeskikk, taushetsplikt og habilitet

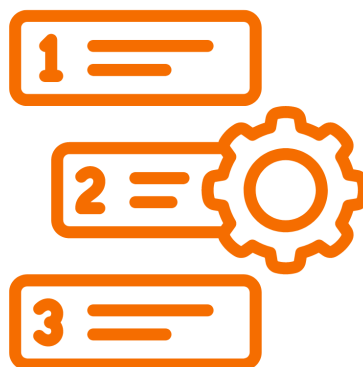
Enhver kan varsle Integrerings- og mangfoldsdirektoratet om tolker som ikke overholder kravene etter §§ 14 til 16.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet skal vurdere varsler som omhandler statsautoriserte tolker og tolker som er oppført i Nasjonalt tolkeregister.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet kan kreve at offentlige organer, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysningene som er nødvendige for å vurdere om en tolk har brutt kravene etter §§ 14 til 16. Når bestemmelser i annen lovgivning begrenser en tilsynsmyndighets rett til innsyn i bestemte opplysninger, gjelder likevel disse begrensningene også for Integrerings- og mangfoldsdirektoratets innsynsrett.

Varslingsordningen er nødvendig for å sikre rettsikkerhet, videre profesjonalisering av tolkeyrket og kvalitetssikring av tolker. Ordningen skal fange opp tilfeller hvor tolker i Nasjonalt tolkeregister ikke utfører tolkeoppdrag i henhold til lov og forskrift, og sørge for at tolkene får anledning til å justere sin yrkespraksis i henhold til tolkeloven.

IMDi vurderer at også andre kan ha nytte av å se hva det varsles om, og hvilke reaksjoner brudd på bestemmelsene medfører. Det kan gi andre tolker en bedre forståelse for lovens krav til utøvelse av tolkeyrket. Det kan også ha en bevisstgjørende effekt på offentlige organer, som mangler innsikt i betydningen av gode retningslinjer for bestilling og bruk av tolk. Videre kan det være interessant for utdanningsinstitusjoner som utdanner tolker. Varslingssakene kan være et grunnlag for refleksjon rundt tolkers yrkesutførelse og profesjonsforståelse opp mot tolkelovens bestemmelser



Hvem kan varsle

” Enhver kan varsle om alle som utfører tolking som ikke overholder kravene etter §§ 14 til 16, jf. § 19 første ledd. Både offentlige ansatte, andre tolker, minoritetsspråklige innbyggere mv. kan varsle IMDi. Varsler kan enten varsle under eget navn, eller være anonym. ”

IMDi har lagt til grunn at terskelen for å varsle skal være lav, for eksempel kan minoritetsspråklige innbyggere få mulighet til å skrive varselet på et språk de behersker.

IMDi har så langt kun mottatt varsler mot tolk via post@imdi.no, men det har også vært mulig å varsle muntlig. I 2024 oppretter direktoratet en egen varslingsportal, som vil bidra til å tydeliggjøre prosessen rundt en varslings sak. Hva man kan varsle om, hvordan man kan varsle og hva som vil skje etter at man har varslet.

Hvilke varsler blir vurdert

IMDi mottar og registrerer alle varsler som gjelder tolker. Reaksjonsmulighetene som følger av Tolkeloven §§ 20 og 21 er imidlertid begrenset til statsautoriserte tolker og tolker oppført i Nasjonalt tolkeregister. IMDi behandler derfor kun varsler som omhandler disse tolkene.

IMDi anser det likevel som nyttig at direktoratet mottar varsler som ikke omhandler statsautoriserte tolker og tolker oppført i Nasjonalt tolkeregister. Det kan for eksempel forekomme tilfeller hvor IMDi kan veilede varsler om hva som er rett instans for varselet/klagen, det kan for eksempel være en tilsynsmyndighet.

Hvem vurderer varslene

Varslene behandles av et sekretariat i IMDi som består av leder og to medarbeidere fra avdeling TOLK. Varsler som omfattes av varslingsordningen blir lagt frem for det partssammensatte utvalget for vurdering. Endelig beslutning/vedtak i saken fattes av sekretariatet etter råd fra utvalget.

Sammensetningen av det partssammensatte utvalget opprettet i mars 2023 var som følger:

- En tolk med tolkeutdanning som tilfredsstillt krav til oppføring i Nasjonalt tolkeregister: Berit Nordhuus, statsautorisert tolk.
Vara: Risten Lango, statsautorisert tolk
- En tolkebestiller, som er en fagperson som arbeider i en offentlig virksomhet hvor det gjennomføres tolkede samtaler med minoritetsspråklige innbyggere: Erlend Malvik Moen, lagdommer ved Frostating lagmannsrett.
Vara: Malin Søfteland, fagleder ved Flyktningetjenesten i Stavanger kommune.
- En ansatt ved tolkeutdanning: Ingeborg Skaten, førstelektor ved Høgskulen på Vestlandet (HVL) Vara: Jessica P.B Hansen, utdannet tolk med doktorgrad i fjerntolking og ansatt på Høgskolen Vestlandet.
- En brukerrepresentant som tilhører den minoritetsspråklige befolkningen i Norge: Cecilia Dinardi, advokat og partner i advokatfirma Elden.
Vara: Charlotte H. Agerup, lektor m/tilleggsutdanning Huseby barneskole, A. C. Møller tegnspråksenter

IMDis utredning av varsler

Alle varslingssaker inneholder opplysninger om personlige forhold, og er av den grunn skjermet for offentligheten, jf. offentlighetsloven § 24 andre ledd, jf. forvaltningsloven § 13. Varslene blir også internt skjermet hos IMDi, slik at det kun er de som skal behandle varslene som har tilgang til dem.

Varsler mot tolker mottas og vurderes innledningsvis av sekretariatet, og følges opp i tråd med IMDis rutiner for mottak og behandling av eksterne varsler. Alle varsler går gjennom en vurderingssiling i flere omganger. IMDi vil behandle varsler som omhandler statsautoriserte tolker og tolker oppført i Nasjonalt tolkeregister, såfremt de forhold det er varslet om er i strid med Tolkeloven § 14 om god tolkeskikk, eller kravene til taushetsplikt og habilitet etter §§ 15 eller 16.

Sekretariatet foretar den innledende vurdering av innkomne varsler. Varsler som vurderes til å gjelde andre forhold enn tolkers brudd på §§ 14 til 16, avsluttes uten videre oppfølging. Varsler om tolker som ikke er registrert i Nasjonalt tolkeregister blir fulgt opp på andre måter. Varsler som tas til behandling følges opp videre med flere undersøkelser.

Disse undersøkelsene kan bestå av:

- Samtale med varsler
- Innhenting av dokumentasjon/bevis fra personer/offentlige organer nevnt i varslet
- Juridisk utredning

Ved vurdering av varsel kan IMDi ha behov for flere opplysninger for å belyse omstendighetene rundt varslet ytterligere. IMDi kan kreve at offentlige organer, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger som er nødvendig for å vurdere om en tolk har brutt kravene til tolk i §§ 14-16. IMDis adgang til å innhente opplysninger fra offentlige organer er begrenset til opplysninger som er nødvendige for vurdering av det konkrete varselet.

Viser disse undersøkelsene at det likevel ikke foreligger brudd på §§ 14 til 15, avsluttes saken uten videre oppfølging.

I saker som på dette stadiet vurderes til å være brudd på §§ 14 til 16, sendes det brev vedlagt kopi av varslet til den omvarslede tolken, med anmodning om å uttale seg om det som kommer frem av varslet, og om andre forhold sekretariatet har avdekket i sine undersøkelser, innen en gitt tidsfrist. Navnet på varsleren blir sladdet i oversendelsesbrevet dersom varsler har bedt om å være anonym.

Når tolken har svart på anmodningen gjør IMDi en ny vurdering av forholdene med grunnlag i uttalelsene fra tolken. Hvis vurderingen er at det ikke foreligger brudd på §§ 14 til 15, avsluttes saken. Saker som tas videre til behandling, legges frem for det partssammensatte utvalget for vurdering og anbefaling. Hvis tolken ikke svarer på anmodningen innen oppgitt frist, vil IMDi i de fleste tilfeller gå videre med å innhente informasjon fra andre aktuelle instanser.

Behandlingen av varsler i partssammensatt utvalg

Alle varsler som vurderes som brudd på Tolkeloven §§ 14 til 16 blir tatt opp til behandling i IMDis partssammensatte utvalg.

Varsler som skal legges frem for det partssammensatte utvalget blir anonymisert. Utvalget kan gi sine vurderinger av innholdet i det som har kommet frem, og anbefalinger til hvilke reaksjoner som eventuelt er passende i hvert enkelt tilfelle.

Reaksjoner ovenfor tolken

”

Ved brudd på tolkeloven kan IMDi gi tolken veiledning, advarsel, tilbakekalle statsautorisasjonsbevilling og/eller utestenge tolken fra Nasjonalt tolkeregister. Tolkeloven §§ 20 og 21 beskriver reaksjonsmulighetene nærmere.

”

§ 20. Tilbakekall av bevilling som statsautorisert tolk

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet skal kalle tilbake bevilling som statsautorisert tolk når kravene etter § 18 første ledd ikke lenger er oppfylt. Direktoratet kan også kalle tilbake bevillingen dersom det foreligger forhold som kan medføre utestenging fra Nasjonalt tolkeregister etter § 21.

Bevillingen kan kalles tilbake midlertidig for den tiden det tar å behandle saken. Statsautoriserte tolker som er oppført i Nasjonalt tolkeregister, kan også utestenges midlertidig fra registeret for den tiden det tar å behandle saken, jf. § 21 tredje ledd.

Tilbakekall av bevilling som statsautorisert tolk regnes som enkeltvedtak.

§ 21. Advarsel og utestenging Integrerings- og mangfoldsdirektoratet kan gi advarsel til en tolk som er oppført i Nasjonalt tolkeregister, dersom tolken ikke overholder kravene etter §§ 14 til 16. Advarselen skal være skriftlig og inneholde en begrunnelse.

Dersom tolken har mottatt minst tre advarsler de siste fem årene, eller dersom det foreligger vesentlige brudd på kravene etter §§ 14 til 16, kan Integrerings- og mangfoldsdirektoratet utestenge tolken fra Nasjonalt tolkeregister for en begrenset periode eller for alltid.

Tolken kan midlertidig utestenges fra registeret for den tiden det tar å behandle saken.

Avgjørelser om utestenging fra Nasjonalt tolkeregister regnes som enkeltvedtak.

IMDi kan også, på eget initiativ og uten forutgående varsel, vurdere reaksjoner ovenfor en tolk.

Om IMDi velger å gi en advarsel eller beslutter å utestenge tolken fra Nasjonalt tolkeregister beror på en konkret vurdering av tolkens overtredelse av kravene i lov og forskrift. Utestenging fra Nasjonalt tolkeregister er av inngripende karakter for tolkene det gjelder, og for å ivareta tolkenes rettssikkerhet, har lovgiver bestemt at beslutninger om utestengelse fra Nasjonalt tolkeregister er å anse som et enkeltvedtak, jf. § 20 tredje ledd og § 21 fjerde ledd. Det vil gi tolken mulighet til å påklage avgjørelsen til departementet.

Advarsel anses ikke som enkeltvedtak, og kan ikke påklages.

Advarsel

For mindre alvorlige forhold gis en advarsel. Tolken får en skriftlig advarsel med begrunnelse og veiledning, jf. § 21 første ledd.

En advarsel med begrunnelse gir tolken anledning til å foreta nødvendige endringer i sin yrkesutøvelse, slik at denne er i samsvar med tolkeloven. For tolken innebærer det ingen vesentlige endringer. Vedkommende beholder sin oppføring i Nasjonalt tolkeregister og kan fortsatt kontaktes for tolkeoppdrag. Advarselen blir registrert hos IMDi, og vil kunne inngå som grunnlag i en eventuell utestengelse, hvis tolken får minst tre advarsler i løpet av en 5-årsperiode.

Utestengelse fra Nasjonalt Tolkeregister

Tolkeloven § 21 andre ledd gir IMDi en skjønnsmessig adgang til å utestenge en tolk fra Nasjonalt for en begrenset periode eller "for alltid", dersom vilkårene for dette er oppfylt. Med "for alltid" menes i realiteten 3 år. Vedtak om utestengelse fattes etter en helhetlig vurdering hvor det blant annet legges vekt på alvorlighetsgrad, hvor mange brudd på tolkelovens bestemmelser det dreier seg om, og om bruddene har skjedd i løpet av en lengre eller kortere periode. Utestengelse av en tolk fra Nasjonalt tolkeregister "for alltid" er forbeholdt de mest graverende brudd på tolkelovens bestemmelser, for eksempel grove brudd på taushetsplikten.

Vilkår for utestengelse fra Nasjonalt tolkeregister:

- Tolken har mottatt tre advarsler fra IMDi i løpet av de siste fem årene
- Det foreligger vesentlige brudd på kravene etter Tolkeloven §§ 14 til 16

Utestengelse kan besluttes uten forutgående advarsler.

Tolken har ikke forbud mot å påta seg tolkeoppdrag. Frem til 31. desember 2026 har offentlige organer dispensasjon fra kravet om å bruke kvalifisert tolk, og kan benytte seg av personer som ikke er oppført i Nasjonalt tolkeregister. Etter dispensasjonsadgangen kan offentlige organer kun unntaksvis avvike fra kravet om å bruke kvalifisert tolk, uten å bryte tolkeloven.

Midlertidig utestengelse når saken utredes

IMDi kan utestenge en tolk fra Nasjonalt tolkeregister midlertidig i den tiden det tar å behandle saken. Dette vil bare være aktuelt dersom det er gitt minst tre advarsler, eller dersom bruddene er av en art som gjør at det er aktuelt å vurdere utestenging som reaksjon, jf. § 21 andre ledd.

Særlig reaksjoner ovenfor statsautoriserte tolker

IMDi kan tilbakekalle bevillingen dersom det foreligger forhold som kan medføre utestenging fra Nasjonalt tolkeregister etter § 21 andre ledd, jf. § 20 første ledd andre punktum.

Bevillingen kan kalles tilbake midlertidig for den tiden det tar å behandle saken, og statsautoriserte tolker som er oppført i Nasjonalt tolkeregister, kan også utestenges midlertidig fra Nasjonalt tolkeregister den tiden det tar å behandle saken, jf. § 20 andre ledd.

Nøkkeltall for 2022 og 2023

Nøkkeltall 2022

I 2022 mottok IMDi 5 varsler, fordelt på følgende kategorier:

Antall	Kategori
1	Brudd på taushetsplikt og god folkeskikk
2	Brudd på god tolkeskikk
1	varsel omhandler ikke brudd på tolkeloven §§14 til 16
3	Tolken var ikke kvalifisert, og dermed utenfor IMDi reaksjonsmuligheter

Nøkkeltall 2022

I 2023 mottok IMDi 15 varsler, fordelt på følgende kategorier:

Antall	Kategori
2	Taushetsplikt
2	God tolkeskikk og taushetsplikt
7	God tolkeskikk
3	Tolken var ikke kvalifisert, og dermed utenfor IMDi reaksjonsmuligheter
1	Varsel omhandler ikke brudd på tolkeloven §§14 til 16

Tolkelovens bestemmelser har ikke tilbakevirkende kraft. Varsler som omhandler hendelser før tolkelovens ikrafttredelse 1.1.2022, er derfor ikke omfattet av rapporten.

I 2022 trådte tolkeloven i kraft, og hovedfokuset dette året var å gjøre loven kjent for både offentlige organer og tolker. Varslingsordningen ved IMDi var ikke løftet særskilt, og IMDi vurderer derfor at det relativt beskjedne antall varsler som er mottatt det året kan skyldes at varslingsordningen var lite kjent.

I 2023 var det en markant økning i antall varsler om tolker. IMDi mottok 15 varsler mot tolker dette året. Av disse ble 13 tatt til videre behandling. Varslene kom både fra offentlige organer, andre tolker og minoritetsspråklige innbyggere, og kun tre av sakene ble avsluttet etter innledende undersøkelser. Alle disse tre sakene gjaldt bruk av tolk som ikke stod oppført i Nasjonalt tolkeregister.

Varsler lagt frem for behandling i det partssammensatte

Varsler som etter sekretariatets undersøkelser kvalifiserte til reaksjoner etter tolkeloven § 21, ble lagt frem for det partssammensatte utvalget for plenumsbehandling. Alle disse varslene omhandlet brudd på god tolkeskikk, jf. tolkeloven § 14, og brudd på taushetsplikt, jf. tolkeloven § 15. I 2023 ble det ikke varslet om brudd på tolkeloven § 16, habilitet.

Varsler/henvendelser som ikke kvalifiserte til reaksjoner etter tolkeloven, ble fremlagt for utvalget til orientering. I 2023 har disse varslene hovedsakelig omhandlet ukvalifiserte tolker. På bakgrunn av varslene har IMDi hatt tettere dialog med og veiledning av enkelte offentlige organer om å ha gode retningslinjer på plass, slik at de overholder tolkelovens krav til bruk av kvalifisert tolk.

Det partssammensatte utvalget hadde 2 møter i 2023. I det følgende gjengis noen saker som er lagt frem til vurdering for det partssammensatte utvalget og avsluttet.

Varsel om brudd på god tolkeskikk: tolken sovnet under oppdrag

IMDi mottok varsel om en tolk som har sovnet under et tolkeoppdrag. Tolken skulle tolke ved en rettspsykiatrisk undersøkelse, og «duppet av» under oppdraget. Klienten måtte vekke tolken.

Tolkeloven sier at tolkens oppgave er «... å tolke det som blir sagt i samtalen, uten å endre, holde tilbake eller legge til innhold», jf. Forskriftens § 4 første ledd. Videre innebærer god tolkeskikk at tolken forsikrer seg om at "... praktiske forhold ved oppdraget ligger til rette for at tolkingen kan utføres på en forsvarlig måte", jf. Forskriftens § 7 første ledd.

§ 14 God tolkeskikk

Tolken skal opptre i samsvar med god tolkeskikk. Kravet innebærer blant annet at tolken skal ha tilstrekkelig tolkefaglig kompetanse for tolkeoppdraget, opptre upartisk, ikke misbruke informasjon tolken har fått kjennskap til gjennom tolking, og at tolken må forsikre seg om at forholdene ligger til rette for forsvarlig utførelse av tolkeoppdraget.

Tolkeforskriften §§ 3 til 8 presiserer og utdypet nærmere hva god tolkeskikk er:

§ 3. Tilstrekkelig tolkefaglig kompetanse

Tolken skal ikke påta seg oppdrag uten å ha tilstrekkelig tolkefaglig kompetanse. Med tilstrekkelig tolkefaglig kompetanse menes å være kvalifisert, jf. tolkeloven § 7, og ha eventuell annen kompetanse som er nødvendig for det enkelte oppdraget, for eksempel i fagterminologi.

§ 4. Tolken oppgave

Tolken skal tolke nøyaktig det som blir sagt i samtalen, uten å endre, holde tilbake eller legge til innhold. Under oppdraget skal tolken ikke utføre andre oppgaver enn å tolke. Tolker for personer med kombinert syns- og hørselshemming kan også opptre som ledsager og tolke visuell og auditiv informasjon.

Dersom tolken oppdager at noe er tolket feil eller er utelatt, og det kan ha betydning for utfallet av saken, skal tolken informere partene.

§ 5. Tolken opptreden

Tolken skal opptre upartisk og ikke la egne holdninger eller meninger påvirke arbeidet.

Saksforløp etter mottatt henvendelse

IMDi kontaktet behandlende lege som kunne bekrefte at tolken hadde sovnet under utførelsen av tolkeoppdraget og måtte vekkes. IMDi sendte tolken brev med opplysninger om at det var sendt inn varsel mot hen og på hvilket grunnlag. Tolken ble anmodet om å uttale seg skriftlig i saken innen angitt frist. Tolken svarte ikke på brevet. IMDi og utvalget fant saken tilstrekkelig belyst til å fatte en beslutning, selv uten tolkens svar.

Vurderinger

Utvalget og IMDi anerkjenner at tolker ofte er i krysspress når det gjelder å ta på seg og utføre tolkeoppdrag, og at det kan være flere årsaker til at tolker stiller på oppdrag selv om den alminnelige tilstanden er noe svekket. Tolkers allmenntilstand kan være bra når de aksepterer tolkeoppdragene, men svekket når man skal utføre selve tolkingen. Å si fra seg et tolkeoppdrag kan sitte svært langt inne for mange. Det kan for eksempel handle om lojalitet til den minoritetspråklige, hvor tolken frykter at hvis hen trekker seg fra tolkeoppdraget, så vil møtet likevel blir gjennomført enten med ukvalifisert tolk eller uten tolk til stede. Det kan også handle om en frykt for at avlysning av oppdrag på kort varsel kan føre til at oppdragsgiveren slutter å bruke tolken.

Utvalget og IMDi var enige i at det å sove under utføring av tolkeoppdrag utvilsomt vil være til hinder fra å tolke det som blir sagt i samtalen, og at tolken dermed har overtrådt tolkeforskriftens § 4 første ledd, første punktum; «Tolken skal tolke nøyaktig det som blir sagt i samtalen, uten å endre, holde tilbake eller legge til innhold». Videre er det en allmenn forventning at tolker stiller på oppdrag i alminnelig våken tilstand og er skjerpet for å kunne tolke forsvarlig. Tolkere som stiller svært uopplagte eller på andre måter ikke er skjerpet, kan utgjøre en alvorlig trussel mot personers rett til forsvarlig hjelp og tjeneste.

En rettspsykiatrisk undersøkelse er relativt omfattende, og feil eller mangler i tolkingen kan føre til store konsekvenser for den som blir undersøkt, men også for samfunnet. Å være så sliten og uopplagt at man dupper av under tolkingen er svært alvorlig, og et brudd på tolkeforskriftens § 7, som sier «tolken skal forsikre seg om at faglige og praktiske forhold ved oppdraget ligger til rette for at tolkingen kan utføres på en forsvarlig måte. Tolken skal gi beskjed til oppdragsgiver når tolking ikke kan skje på en forsvarlig måte». I dette tilfellet burde tolken ha gitt beskjed om at vedkommende var så trøtt at det ikke var forsvarlig å tolke.

Utvalget anbefalte IMDi å reagere med en advarsel til tolken. Anbefalingen ble tatt til følge.



Varsel om brudd på taushetsplikt og god tolkeskikk: omfordeling av oppdrag (eksempel 1)

IMDi mottok varsel om en tolk som har omfordelt et telefonoppdrag til nærstående person. Denne personen er ikke oppført i Nasjonalt tolkeregister og har ingen formelle tolke kvalifikasjoner.

Tolkelovens § 15 Taushetsplikt, plikter tolker «...å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tolkeoppdrag får vite om... noens personlige forhold...». Å omfordele oppdrag til en annen person vil innebære å gi tilgang til taushetsbelagte opplysninger som den andre personen ellers ikke ville hatt tilgang på.

Tolkelovens § 14 God tolkeskikk stiller blant annet krav om at tolken skal ha tilstrekkelig tolkefaglig kompetanse for oppdraget, og i tolkeforskriften § 3 er følgende utdypet «...tolken skal ikke påta seg oppdrag uten å ha tilstrekkelig tolkefaglig kompetanse. Med tilstrekkelig kompetanse menes å være kvalifisert, jf. tolkeloven § 7...» Videre utdypes tolkeforskriften § 7 at «Tolken skal forsikre seg om at faglige og praktiske forhold ved oppdraget ligger til rette for at tolking kan utføres på en forsvarlig måte».

§ 15. Taushetsplikt

Reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13 e gjelder tilsvarende for tolker.

Bestemmelser om taushetsplikt i andre lover gjelder tilsvarende for tolken dersom de kommer til anvendelse på det enkelte tolkeoppdraget. Dersom fagpersonen i samtalen er bundet av strengere taushetsplikt enn det som følger av første ledd, gjelder taushetsplikten tilsvarende for tolken.

Offentlige organer som bruker tolk, skal sørge for at tolken gjøres kjent med taushetsplikten. Organet kan kreve at tolken skriftlig bekrefter at innholdet i reglene om taushetsplikt er kjent.

Dokumenter og annet materiale som inneholder taushetsbelagte opplysninger, skal oppbevares på en betryggende måte. Etter et tolkeoppdrag er fullført skal slikt materiale leveres tilbake til oppdragsgiver eller destrueres.

Saksforløp etter mottatt henvendelse

En tolkeformidler varsler IMDi om følgende: En tolkebruker har gitt tolkeformidleren beskjed om at et tolkeoppdrag ble utført av en annen person enn tolken som var bestilt til oppdraget. Tolken som opprinnelig var tildelt oppdraget benektet først at dette var tilfelle. Etter hvert ble det fremlagt bevis for påstanden og vedkommende innrømmet da at vedkommende hadde henvist tolkebruker til å ringe opp på et nytt telefonnummer. Telefonnummeret var til en person uten tolkefaglige kvalifikasjoner.

I samtale med tolkeformidleren hadde tolken beklaget situasjonen. Tolken hevdet å ha blandet sammen hvilken formidler som hadde tildelt oppdraget. Den formidleren som tolken trodde hadde formidlet oppdraget, tillater ifølge tolken at tolkene bytter tolkeoppdrag med hverandre ved behov.

IMDi sendte brev til tolken, vedlagt kopi av varslet, med anmodning om å uttale seg om det som fremgikk av varslet, samt opplyse om hvilke tolkeformidlere tolken hadde avtale med om bytting av tolkeoppdrag. Tolken besvarte brevet og innrømmet de faktiske forholdene. Tolken oppga også hvilke to tolkeformidlere den påstøtte avtalen om bytting var gjort med.

IMDis videre undersøkelser viste at ingen av tolkeformidlerne det var henvist til, tillater praksisen med å overlate oppdrag til andre. Tvert imot anser de at tildelte tolkeoppdrag er personlige og at den eneste måten å «omfordele» oppdrag på, er å si fra seg oppdraget slik at tolkeformidlerne kan forespørre andre tolker om oppdraget.

Vurderinger

Når en tolk ikke kan utføre et tolkeoppdrag som avtalt, må tolken gi oppdragsgiveren beskjed om dette. Å overlate tolkeoppdrag til andre er brudd både på § 14 god tolkeskikk og § 15 taushetsplikt. Verken tolkeloven, tolkeforskriften eller lovens forarbeider har en særskilt henvisning til problemstillingen som oppstår når en tolk ber en annen tolk om å utføre et tolkeoppdrag i sitt sted. Utvalget og IMDi har imidlertid vurdert at lovgivers intensjon er at ethvert tolkeoppdrag er personlig.

Tolker har plikt til å hindre at opplysninger de får tilgang på i forbindelse med tolkeoppdrag blir delt med andre. I dette tilfellet ble oppdraget utført for et forvaltningsorgan, og tolkens taushetsplikt var derfor ytterligere skjerpet gjennom forvaltningsloven. Utvalget og IMDi vurderer at tolkens beslutning om å la en annen person utføre tolkeoppdraget innebærer brudd på taushetsplikten. Bruddets alvorlighet forsterkes ytterligere av at det er snakk om en kvalifisert tolk, som overlater oppdraget til en ukvalifisert person. Den kvalifiserte tolken har medansvar i at vedkommende som påtar seg oppdraget bryter tolkelovens forskrift § 3, som plikter tolker å ha formelle tolkefaglige kvalifikasjoner når de påtar seg oppdrag. Når den kvalifiserte tolken ikke kan forsikre seg om at oppdraget blir forsvarlig utført, og oppdraget gjennomføres av en person som ikke er tolk, medfører dette brudd på tolkeforskriften § 7 «tolken skal forsikre seg om at faglige ... forhold ved oppdraget ligger til rette». At det dreier seg om en praksis som har foregått over tid, er skjerpene, og bidrar ytterligere til at bruddene på tolkeloven blir enda mer alvorlige.

Denne praksisen er også brudd på andre lover ettersom den også har en økonomisk side ved seg. Det er naturlig at kvalifiserte tolker får flere tilbud om tolkeoppdrag enn personer uten formelle tolkekvalifikasjoner, og honorarbetingelsene vil ofte gjenspeile tolkens kvalifikasjoner ved at høyt kvalifiserte tolker kan kreve høyere timesats enn tolker med lavere kvalifikasjoner. Denne praksisen, hvor en kvalifisert tolk påtar seg flere oppdrag enn hva vedkommende selv klarer å utføre, for så å omfordele oppdrag til en ukvalifisert person, er en måte å organisere seg på som utnytter markedet eller på annen måte forvrenger konkurransen ved å omgå systemet.

IMDi vurderer at forholdene i denne saken utgjør vesentlig brudd på taushetsplikten og god tolkeskikk, og derfor kvalifiserer til utestengelse fra Nasjonalt tolkeregister i 6 måneder.



Varsel om brudd på taushetsplikt og god tolkeskikk: Omfordeling av oppdrag (eksempel 2)

IMDi mottok varsel om tolk som hadde takket ja til oppdrag i retten, for deretter å ha omfordelt oppdrag til andre i etterkant, uten å involvere oppdragsgiver. Varsleren mistenkte at tolken hadde dobbeltbooket seg, og deretter sendt en annen tolk i retten, som tilbydde seg å erstatte tolken som ikke møtte

Saksforløp etter mottatt henvendelse

Saken ble tatt opp med partssammensatt utvalg for en første vurdering, før innledende undersøkelser var igangsatt. Etter anbefaling fra utvalget kontaktet IMDi den aktuelle rettsinstansen, som redegjorde for hendelsesforløpet. Retten opplyste at oppnevningen av ny tolk hadde fulgt korrekt prosedyre og retningslinjer og IMDi konkluderte etterfølgende med at mistanken om brudd på tolkeloven var grunnløs.

Vurderinger

Varslet gjaldt brudd på § 14 god tolkeskikk, og brudd på § 15 taushetsplikt: en tolk har påtatt seg tolkeoppdrag, for deretter å overlate oppdraget til en annen tolk uten å informere oppdragsgiver.

Utvalget vurderte blant annet at det å sende andre i sitt sted gjør det vanskelig for oppdragsgivere å sjekke kvalifikasjoner, habilitet og vandel på kort varsel. Oppdragsgiver har et særskilt ansvar for å undersøke slike forhold. En endring fra personlig oppmøte til nytt personlig oppmøte må skje gjennom oppnevning, og ikke ved at en sender en annen i sitt sted

Videre vurderer utvalget at det bør være større fokus på at tolkeoppdrag er personlig, og hva dette innebærer. I retten er det personlig oppnevning, og alle domstoler har retningslinjer. Hvis oppdrag overlates til andre uten at oppdragsgiver er involvert, vil det være en omgåelse av disse retningslinjene. Tolk som håndterer slike situasjoner selv, kan ha de beste intensjoner, for eksempel at andre ikke skal være skadelidende for deres sykdom, men vurderingen må overlates til oppdragsgiver, da det kan være flere hensyn å ta utover det rent tolkefaglige.

For å motvirke situasjoner hvor tolker føler seg forpliktet til å fremskaffe en erstatter ved sykdom eller lignende, bør oppdragsgivere og tolkebestillere informere om hvor, og på hvilken måte tolker kan gi beskjed om sykdom/akutte hendelser, slik at dette kan håndteres på best mulig måte og uten å bryte med de krav som tolkeloven stiller.

Etter at varselet var tatt opp i Partssammensatt utvalg, mottok IMDi nye opplysninger fra retten. IMDi kom frem til at det ikke var grunnlag for å opprettholde varslingsaken, da dokumentasjon viste at avlysning av oppdrag og oppnevning av ny tolk hadde fulgt rutinene i retningslinjene, og praksis var i tråd med tolkeloven.

Varsel om brudd på taushetsplikten: deling av sensitive opplysninger

IMDi mottok varsel om brudd på § 15 «taushetsplikt». En tolkeformidler varsler om en tolks brudd på taushetsplikten under tolkeoppdrag. Tolkeformidleren har mottatt en orientering fra tolkens oppdragsgiver, politiet.

Saksforløp etter mottatt henvendelse

IMDi anmodet politiet om relevante opplysninger i saken. Av svarbrevet fra politiet fremkom det at tolken hadde tatt bilde av sensitive opplysninger som tolken hadde tilgang til under tolkeoppdraget, og sendt dette til en annen person. Tolken ble ilagt et forelegg for dette bruddet, og godtok forelegget. Politiet opplyste også om at det har vært flere anmerkninger på samme tolk fra politiet ved tidligere anledninger, som er varslet inn til en annen tolkeformidler.

IMDi sendte brev til tolken med orientering om varselet og anmodning om å uttale seg om både dette seneste bruddet på taushetsplikten, og den informasjonen om tidligere anmerkninger, som IMDi var kommet i besittelse av. Tolken har ikke svart på brevet, men har vedtatt et forelegg fra politiet. Saken ble lagt frem for det partssammensatte utvalget, som kom frem til at saken kvalifiserer for utestengelse, men avventer nye opplysninger for å avgjøre utestengelsens varighet. Saken er altså ikke avsluttet, men vil legges frem for utvalget på nytt når alle opplysninger er innhentet.

Vurderinger

Tolkens taushetsplikt er sentralt og grunnleggende for å oppnå den tilliten som er nødvendig for å kunne utføre tolkeoppdraget på en god måte. Å ta bilde av personlige dokumenter under tolkeoppdrag og sende det til andre personer, er brudd på tolkeloven § 15. Overtredelsen av taushetsplikten er vesentlig, da fotografisk spredning av taushetsbelagte opplysninger er ugjenkallelig, og uten særlige begrensninger kan spres videre.

Utvalget og IMDi vurderer at disse forholdene øker alvorlighetsgraden i overtredelsen av taushetsplikten betraktelig, og kvalifiserer til utestengelse fra Nasjonalt tolkeregister. For at saken skal være så godt opplyst som mulig, undersøker IMDi også politiets tidligere klager på tolken hos den andre tolkeformidleren. Nye opplysninger kan bli avgjørende for hvor lenge tolken skal være utestengt fra registeret. Lengden for utestengelse kan være for en begrenset periode, eller for alltid.

IMDi vurderer at forholdene i denne saken utgjør vesentlig brudd på taushetsplikten og derfor kvalifiserer til utestengelse fra Nasjonalt tolkeregister. Det er vedtatt at tolken midlertidig utestenges fra Nasjonalt tolkeregister for den tid det tar å behandle saken, jf. tolkeloven § 21 tredje ledd.

Oppsummering

Arbeidet med varslingsordningen i 2023 har vært preget av at dette er det første året varslingsordningen er i drift. Det har derfor vært nødvendig å utarbeide og utvikle gode rutiner for mottak og behandling av varsler om brudd på tolkelovens bestemmelser. Med tolkeloven fikk IMDi hjemmel til å kontakte offentlige organer for å kreve innsyn i opplysninger som er nødvendige for å undersøke varsler. Dette er en ny måte å jobbe med varsler på for IMDi.

I februar 2023 opprettet IMDi, i tråd med lovgivers føringer, et partssammensatt utvalg som skal gi råd til IMDi i vurderingene av varslene, og i bruk av sanksjoner.

Det partssammensatte utvalget møttes første gang mars 2023 og gjennomførte et nytt møte høsten 2023. Utvalget består av representanter fra ulike deler av tolkefeltet, noe som har gitt arbeidet med varsler et helhetlig perspektiv i vurderinger av tolkers yrkesutførelse opp mot tolkelovens bestemmelser. Utvalget har gjennom diskusjoner og vurderinger gitt gode råd til IMDis sekretariat i videre behandling og vurdering av varsler, og gitt råd om hvilke reaksjoner som er passende i de tilfellene hvor tolkelovens bestemmelser ikke har vært overholdt. Utvalget har aktivt deltatt i diskusjoner om hvordan tolkelovens bestemmelser skal forstås, og bidratt til etablering av praksis på dette feltet.

Vurderinger som omhandler § 14 god tolkeskikk

Mange varsler har helt eller delvis omhandlet brudd på god tolkeskikk. Utvalget har gitt råd og innspill til hva som ligger i "god tolkeskikk", utover det tolkeloven og tolkeforskriften direkte henviser til.

Et av innspillene er at tolkeforskriftens henvisning til at tolken skal sikre at "... praktiske forhold ved oppdraget ligger til rette for at tolkingen kan utføres på en forsvarlig måte", jf. § 7 første ledd, skal forstås slik at tolken har et ansvar for å forsikre seg om at tolkens almenntilstand er forenlig med forsvarlig tolking. Det vi si at tolken må være alminnelig våken, og ikke stille på oppdrag med svekkede kognitive ferdigheter eller på annen måte være i en svekket tilstand som gjør at det ikke er forsvarlig å tolke. For å kunne oppfylle tolkeforskriften § 4 "Tolken skal tolke nøyaktig det som blir sagt i samtalen, uten å endre, holde tilbake eller legge til innhold", så må tolken være alminnelig skjerpet, opplagt, i stand til å høre hva som blir sagt i samtalen og ha alminnelig god hukommelse for å være i stand til å utføre tolking.

Det har kommet flere varsler om tolker som gir bort, eller selger tolkeoppdrag de har påtatt seg til andre tolker, både kvalifiserte og ukvalifiserte. Spørsmålet om en tolk kan overlate sine tolkeoppdrag til andre tolker, er ikke regulert i tolkeloven eller tolkeforskriften, og det er heller ikke berørt i tolkelovens forarbeider. Utvalget har imidlertid vurdert at en åpning for at tolker kan overlate sine tolkeoppdrag til andre tolker, vil undergrave formålet med tolkeloven og bryte med noen av lovens sentrale bestemmelser, som f.eks. offentlige organers plikt til å bruke kvalifisert tolk etter tolkeloven § 7, og kravet i forskriftens § 3 om tilstrekkelig tolkefaglig kompetanse.

I tråd med anbefalingene fra utvalget, og i lys av formålet med tolkeloven, har sekretariatet lagt til grunn at kravet om "tilstrekkelig tolkefaglig kompetanse" i forskriftens § 3 første ledd andre punktum, også innebærer at tolkene ikke kan overlate tolkeoppdrag de har påtatt seg, til andre.

Vurderinger som omhandler § 15 taushetsplikt

NOU 2014:8 Tolking i offentlig sektor peker på lav tillit til bruken av tolker i offentlig sektor som en utfordring for tolkefeltet. Da NOUen ble skrevet, før tolkeloven trådte i kraft, foregikk det en omfattende bruk av ukvalifiserte tolker, noe som igjen førte til problemer med manglende overholdelse av kravene til habilitet og taushetsplikt. Den gang var det ofte uklart hvilke regler om taushetsplikt og habilitet som gjaldt for tolking i offentlig sektor. Taushetsplikt og habilitet har derfor blitt løftet frem som særlig viktige punkter, og har fått egne bestemmelser i tolkeloven.

Taushetsplikt er sentralt for å oppnå den tilliten som er nødvendig for å kunne utføre tolkeoppdrag på en god måte. Taushetsplikten innebærer både at man skal unnlate å avsløre opplysninger for andre, og aktivt hindre at andre får tilgang eller kjennskap til taushetsbelagte opplysninger. Reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13e gjelder tilsvarende for tolker. Dette gjelder uavhengig av om det offentlige organet omfattes av forvaltningsloven, jf. tolkeloven § 15 første ledd.

I særlovgivning kan det være andre regler om taushetsplikt. For tolkene betyr dette at bestemmelser i andre lover også gjelder for tolker dersom de kommer til anvendelse på det enkelte tolkeoppdraget, og at tolken er bundet av samme yrkesmessig taushetsplikt som fagpersonen i samtalen, jf. tolkeloven § 15 andre ledd.

Taushetsplikten gjelder også mellom tolker som jobber for samme arbeidsgiver/oppdragsgiver, med mindre det foreligger tjenstlige behov for utveksling av nødvendig informasjon, altså må det være opplysninger som er nødvendige for å kunne utføre jobben sin. På bakgrunn av dette så må en tolk være varsom med hvilke opplysninger tolken deler med kollegaer, da det ikke finnes noe som heter "kollektiv taushetsplikt". Tolker som arbeider med samme sak, og har behov for å utveksle taushetsbelagt informasjon, må gjøre dette på en slik måte at taushetsplikten ikke brytes.

Avvergingsplikten gjelder for alle til enhver tid, og opphever eventuell taushetsplikt. Alle har en plikt til å søke å hindre alvorlige straffbare handlinger, jf. Straffeloven § 196, slik som drap, voldtekt, vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep mot barn.

IMDi har mottatt få varsler som omhandler brudd på taushetsplikt, men ser av innholdet i disse varslene at noen tolker tar lett på taushetsplikten, mens andre er usikre på hvordan den skal forstås. Det er ikke brudd på taushetsplikten å opplyse om at man skal tolke på et gitt geografisk sted. En slik opplysning i seg selv rører ikke noens personlige forhold. Det kan likevel tenkes at tolker på veldig små tolkespråk bør være ekstra varsomme med slike opplysninger, hvis disse sammen med andre opplysninger kan tenkes å avsløre personlig og taushetsbelagt informasjon.

Begrepsavklaring

Det partssammensatte utvalget har bidratt til å definere innholdet i noen av tolkelovens begreper, for eksempel:

Hva innebærer det å være utestengt fra Nasjonalt tolkeregister "for alltid"?

Som i annen lovgivning, er uttrykket "for alltid" ikke synonymt med "for resten av livet", men defineres som en bestemt tidsperiode. Utvalget og sekretariatet ved IMDi har kommet frem til at det å være utestengt fra Nasjonalt tolkeregister er svært inngripende i tolkers yrkesutøvelse. Utestengelse "for alltid" er derfor definert som utestengelse i tre år. En tolk som har vært utestengt fra Nasjonalt tolkeregister "for alltid", vil kunne søke om ny oppføring i Nasjonalt tolkeregister etter at utestengelsen har vart i tre år.

Saksbehandlingstid

Oppfølging av varsler har i noen tilfeller vært tidkrevende. Å fremskaffe nødvendig informasjon for å belyse et varsel så nøye som mulig, har vist seg å være et svært møysommelig arbeid. Offentlige organer har brukt lang tid på å utlevere dokumentasjon og gjentatte purringer har vært nødvendig. Saksbehandlingstiden har også i noen tilfeller blitt forlenget fordi varslene skulle opp til vurdering av partssammensatt utvalg før endelig vedtak ble tatt i saken.



IMDi
Integrerings- og
mangfoldsdirektoratet